భారత సర్వోన్నత న్యాయస్థానం

19 ఆగస్టు, 1959

ది హిందుస్తాన్ ఫారెస్ట్ కంపెనీ

వర్సెస్

లాల్ చంద్ మరియు ఇతరులు

(ఎస్. ఆర్.దాస్, సి. జె., ఎస్. కె.దాస్, ఎ. కె.సర్కార్, కె. ఎన్.వాంచూ మరియు ఎం.హిదాయతుల్లా జె జె.)

పరిమితి – పరస్పర ఖాతా – పరస్పర డిమాండ్లు – వస్తువుల సరఫరా కోసం ఒప్పందం – వస్తువుల పంపిణీ మరియు చెల్లింపులు, స్వతంత్ర బాధ్యతలా – జమ్మూ మరియు కాశ్మీర్ పరిమితి చట్టం , 1995 (జమ్మూ మరియు కాశ్మీర్ IX ఆఫ్ 1995), ఆర్టికల్ 115 – భారతీయ పరిమిత చట్టం , 1908 (9 ఆఫ్ 1908), ఆర్టికల్ 85.

వస్తువుల అమ్మకం కోసం ఒప్పందం ప్రకారం , కొనుగోలుదారు సరఫరా చేయవలసిన వస్తువుల ధరకు అడ్వాన్స్ మొత్తాన్ని చెల్లించాడు మరియు ఆతర్వాత విక్రేతల ద్వారా వివిధ పరిమాణాలలో వస్తువులను పంపిణీ చేశారు . వస్తువులను పంపిణీ చేసిన తర్వాత వాటి ధరకు సంబంధించి కొనుగోలుదారు ఎప్పటికప్పుడు అనేక ఇతర చెల్లింపులను చేశాడు.సరుకుల చివరి పంపిణీ జూన్ 23, 1947న జరిగింది మరియు పంపిణీ చేయబడిన వస్తువులకు బకాయి ఉన్న మొత్తం కోసం విక్రేతలు అక్టోబర్ 10, 1950న దావాను తీసుకువచ్చారు . అమ్మకందారులు దావా గడువులోపు వేయబడిందని, జమ్మూ మరియు కాశ్మీర్ పరిమితి చట్టం ఆర్టికల్ 115 పై ఆధారపడాలని వేడుకున్నారు. జమ్మూ మరియు కాశ్మీర్ పరిమితి చట్టం ప్రకారం దావా చేయడానికి ఆరు సంవత్సరాల పరిమితి వ్యవధి ఉంది. పరస్పరం, ఓపెన్ మరియు కరెంట్ ఖాతాలో చెల్లించాల్సిన మిగులు కోసం ఇక్కడ పార్టీల మధ్య పరస్పర డిమాండ్లు ఉన్నాయి .

నిర్ణయించబడినది, పరస్పర డిమాండ్ల ఆధారంగా పరస్పర ఖాతా లేనందున ఆర్టికల్ 115, ఈకేసుకు వర్తించదు. పంపిణీ చేసిన తర్వాత కొనుగోలుదారు చేసిన చెల్లింపు ఈ పంపిణీ కొరకు చెల్లించాల్సిన ధరను చెల్లించాల్సిన బాధ్యత ఉన్నది; ఉత్పన్నమయ్యే బాధ్యతలను నెరవేర్చడం కోసం ,ఒప్పందం ప్రకారం ముందుగానే చెల్లింపులు చెల్లించబడింది , అటువంటి చెల్లింపులు ఏవీ కొనుగోలుదారుని పట్ల విక్రేతలలో స్వతంత్ర బాధ్యతను సృష్టించలేదు .

టీ ఫైనాన్సింగ్ సిండికేట్ లిమిటెడ్. v. చంద్రకమల్ బజ్‌బారుహ్ , (1930) I.L.R. 58 Cal. 649, ఆమోదించబడింది.

సివిల్ అప్పీల్ అధికార పరిధి:సివిల్ అప్పీల్ నెం. 161ఆఫ్ 1955.

నెం.1 ఆఫ్ 2009, జమ్మూ అండ్ కాశ్మీర్ హైకోర్టు యొక్క 4వ జెథ్ 2011 నాటి తీర్పు మరియు డిక్రీ నుండి అప్పీల్,అసలైన దావా నం. 40లో2007 నాటి 22వతేదీ 2009 నాటి తీర్పు నుండి ఉత్పన్నమైంది.

అప్పీలుదారు కోసం ఎస్. కె. కపూర్ మరియు ఎన్ హెచ్.హింగోరాణి.

ప్రతివాదుల కోసం భవానీ లాల్, కేపీ గుప్తా.

1959, ఆగస్టు 19 న కోర్టు తీర్పును వెలువరించినవారు,

సర్కార్, న్యాయమూర్తి :- ఈ అప్పీల్ జమ్మూ మరియు కాశ్మీర్ హైకోర్టులో విక్రయించిన మరియు పంపిణీ చేయబడిన వస్తువుల ధరల రికవరీ కోసం దాఖలు చేసిన దావా నుండి ఉద్భవించింది. కాశ్మీర్ పరిమితి చట్టం యొక్క ఆర్టికల్ 115 క్రింద దావా నిర్వహించబడుతుందా అనేది దానిలో ఉన్న ఏకైక అంశం . జమ్మూ మరియు కాశ్మీర్ దిగువ న్యాయస్థానాలు ఈ అప్పీల్‌లో వివాదాస్పదం చేయబడలేదు , ఆ ఆర్టికల్ వర్తించకపోతే , పరిమితి కారణంగా దావా విఫలమవుతుంది.

కొంతకాలం నవంబర్ 1946లో, పార్టీలు 5,000 మౌండ్ల మొక్కజొన్నలు, 500 మౌండ్ల గోధుమలు మరియు 100 మౌండ్ల పప్పు ధరలను మరియు సమయాల్లో విక్రేతలు , ప్రతివాదులు, కొనుగోలుదారు, అప్పీలుదారుకు సరఫరా కోసం లిఖితపూర్వకంగా ఒప్పందం కుదుర్చుకున్నాయి. ఒప్పందం చేసుకున్న తేదీలో కొనుగోలుదారు అమ్మకందారులకు రూ. 3,000 చెల్లించారు మరియు మరో రూ. 10,000 అడ్వాన్స్‌గా పది లేదా పన్నెండు రోజులలోపు మరియు ప్రతి నెల గడువు ముగిసిన తర్వాత పంపిణీ చేయబడిన వస్తువుల ధరకు చెల్లించాల్సిన బ్యాలెన్స్ చెల్లించడానికి అంగీకరించారు. చెప్పిన మొత్తం రూ. 10,000 తర్వాత కొనుగోలుదారు అమ్మకందారులకు చెల్లించాడు.

ఆ తర్వాత వివిధ పరిమాణాల్లో వస్తువులను విక్రేతలు కొనుగోలుదారుకు పంపిణీ చేశారు మరియు ఒప్పందంలో పేర్కొన్న సమయాల్లో ఖచ్చితంగా పంపిణీలు చేయనప్పటికీ , వాటిని కొనుగోలుదారు అంగీకరించారు. కొనుగోలుదారు పంపిణీ చేయబడిన వస్తువుల ధరకు వివిధ చెల్లింపులు చేసాడు కానీ నెలవారీగా కాదు మరియు పూర్తిగా చెల్లించలేదు.

సరుకుల చివరి పంపిణీ జూన్ 23, 1947న జరిగింది మరియు బకాయి ఉన్న ధర కోసం దావా అక్టోబర్ 10, 1950న తీసుకురాబడింది.

ఈ వ్యాజ్యాన్ని విచారించిన హైకోర్టు న్యాయమూర్తి ఆర్టికల్ 115 వర్తించదని, మరియు దావా పరిమిత కాలంను దాటినదని కొట్టివేసింది. విక్రేతలు అప్పీల్‌కు వెళ్లారు, దీనిని హైకోర్టులోని మరో ఇద్దరు న్యాయమూర్తులు విచారించారు. హైకోర్టు అప్పీల్ బెంచ్‌లోని న్యాయమూర్తులు, జమ్మూ & కాశ్మీర్ పరిమితి చట్టంలోని ఆర్టికల్ 115 వర్తింపజేయడాన్ని సమర్థించారు. మరియు దావా నిషేధించబడలేదు. వారు అప్పీల్‌ను అనుమతించి, విక్రేతలకు అనుకూలంగా డిక్రీని ఆమోదించారు. కొనుగోలుదారు ఇప్పుడు ఈ కోర్టును ఆశ్రయించారు.

జమ్మూ మరియు కాశ్మీర్ పరిమితి చట్టంలోని ఆర్టికల్ 115, భారతీయ పరిమితి చట్టం యొక్క ఆర్టికల్ 85 కు సమానమైన నిబంధనలలో ఉంది. పరిమితి కాలానికి మినహాయింపు, క్రింద పేర్కొనబడింది:

సూట్ యొక్క వివరణ	కాల పరిమితి	సమయం అమలు ప్రారంభమవుతుంది
బకాయి ఉన్న పరస్పర ఓపెన్ మరియు చివరి కరెంట్ ఖాతా, ఖాతాలో పరస్పర డిమాండ్లను నమోదు చేసింది;	ఆరేళ్ల కోసం.	సంవత్సరం చివరన ఖాతాలో పరస్పర అంగీకరించిన లేదా రుజువు చేయబడిన అంశం ఖాతాలో పరస్పరడిమాండ్లను నమోదు చేసింది;

కథనం వర్తింపజేసినట్లయితే, ఖాతాలో చివరి అంశం జూన్ 23, 1947న నమోదు చేయబడినట్లు కనుగొనబడినందున దావాను గడువులోపు వేశారని స్పష్టంగా కనిపిస్తుంది. బార్‌లో వాదించబడిన ఏకైక ప్రశ్న పార్టీల మధ్య ఖాతా పరస్పరం కాదా.

పరస్పర ఖాతా అంటే ఏమిటి అనే ప్రశ్నను , కోర్టులు తరచుగా పరిగణించబడుతున్నాయి మరియు దీనిని నిర్ధారించే పరీక్ష బాగా పరిష్కరించబడింది. టీ ఫైనాన్సింగ్ సిండికేట్ లిమిటెడ్ v. చంద్రకమల్ బెజ్‌బరువా (1) కేసును సూచించవచ్చు. అక్కడ ఒక కంపెనీ టీ ఎస్టేట్ యజమానికి రుణాల ద్వారా డబ్బును అడ్వాన్స్ చేయడం మరియు యాజమాన్యం కంపెనీకి టీని అమ్మడం మరియు ధర యొక్క పునఃపరిశీలన కోసం పంపడం జరిగింది. టీ అమ్మకం ద్వారా గ్రహించిన ధరకు అప్పు ఇచ్చిన తర్వాత చేసిన అడ్వాన్సుల బ్యాలెన్స్ రికవరీ కోసం టీ ఎస్టేట్ యజమానికి వ్యతిరేకంగా కంపెనీ దాఖలు చేసిన దావాలో , భారతీయ పరిమితి చట్టం యొక్క ఆర్టికల్ 85 ప్రకారం పార్టీల మధ్య పరస్పరం ఉన్న ఖాతాలో ఈ కేసు పరస్పర డిమాండ్లలో ఒకటి కాదా అనే ప్రశ్న తలెత్తింది. రాంకిన్, సి. జె., ప్రస్థావించ విధంగా p. 668 నందు,ఈ పదాలలో ప్రశ్నను నిర్ణయించడానికి ఈ పరీక్షను ఆపాదించాలి :

" హలోవే A.C.J, అనుసరించి భారతీయ కేసులు నిర్ణయించబడ్డాయి. పరస్పర లావాదేవీలు స్వతంత్ర బాధ్యతలతో సృష్టించబడింది మరియు ఒక వైపు బాధ్యతలను సృష్టించే లావాదేవీలు మాత్రమే కాకుండా , పరస్పర డిమాండ్లు కూడా అవసరం అందులో ఎటువంటి సందేహం లేదు , అటువంటి బాధ్యతలను పూర్తిగా లేదా పాక్షికంగా నిర్వర్తిస్తున్నారు. వస్తువులు డబ్బు చెల్లింపుల ద్వారా పంపబడవచ్చని మరింత స్పష్టంగా తెలుస్తుంది. అమ్మకపు ఒప్పద్దం ద్వారా ప్రతివాది ద్వారా, పిటిషనరుకు పంపబడిన టీ, కేవలం ప్రతివాది యొక్క రుణాన్ని విడుదల చేయడం ద్వారా పంపబడిందా లేదా విక్రయించబడిన టీ యజమానిగా ప్రతివాదికి అప్పును సృష్టించడానికి రూపొందించబడిన లావాదేవీల సమయంలో పంపబడిందా, ఇది ఖాతాలోకి తీసుకురాబడినప్పుడు అప్పును ప్రతివాది యొక్క బాధ్యతను తగ్గించడానికి సెట్ –ఆఫ్ పద్ధతిని అమలు చేయబడుతుంది.

" రాంకిన్, CJ, యొక్క పరిశీలన మా కోర్టులలో ఎన్నడూ విభేదించబడలేదు మరియు ఇది చట్టాన్ని సరిగ్గా నిర్దేశిస్తుందని మేము భావిస్తున్నాము. హైకోర్టు అప్పీలేట్ బెంచ్‌లోని న్యాయమూర్తులు కూడా రాంకిన్ , CJ నిర్దేశించిన అదే పరీక్షను వర్తింపజేసినట్లు కనిపిస్తున్నారు , అయితే వారు ఈ క్రింది కారణాల వల్ల పార్టీల మధ్య ఖాతా పరస్పరం అని నిర్ధారణకు వచ్చారు:

" ధాన్యాల సరఫరా కోసం ప్రతివాది కంపెనీ వాదికి కొంత మొత్తాన్ని అడ్వాన్స్ గా ఇచ్చినదన్న వాస్తవాన్ని పాయింట్ తగ్గిస్తుంది. ఇది వాదిదారులకు నెలవారీ చెల్లింపుల ప్రశ్న నుండి మినహాయించబడింది. వాది డబ్బు కొంత మొత్తాన్ని

పొందారు., వారు ఈ మేరకు ప్రతివాది కంపెనీకి రుణగ్రస్తులుగా మారారు మరియు సామాగ్రి రూ. 13,000 దాటినప్పుడు ప్రతివాది కంపెనీ వాదికి రుణగ్రస్తులుగా మారారు మరియు తరువాత మళ్లీ వాది యొక్క సామాగ్రి వారికి చెల్లించిన మొత్తాన్ని మించిపోయినప్పుడు, ప్రతివాదులు మళ్లీ ఋుణగ్రస్తులుగా మారారు. ఇది పరస్పర లావాదేవీలు మరియు మరొక వైపు స్వతంత్ర బాధ్యతలను సృష్టిస్తున్నట్లు చూపుతుంది.

" తార్కికం స్పష్టంగా తప్పు. గౌరవ న్యాయమూర్తులు చెప్పిన వాస్తవాలపై లావాదేవీల పరస్పరం లేదు ; స్వతంత్ర బాధ్యతలు లేవు. వాస్తవానికి ఏమి జరిగిందంటే , విక్రేతలు వస్తువులను పంపిణీ చేయడానికి చర్యలు చేపట్టారు మరియు కొనుగోలుదారు వాటికి చెల్లించడానికి అంగీకరించారు మరియు కొంత భాగాన్ని ముందుగానే చెల్లించారు. వస్తువులను పంపిణీ చేసిన తర్వాత చెల్లింపులు జరిగినంత వరకు , అవి చెల్లించాల్సిన ధరకు చెల్లించబడతాయనడంలో సందేహం లేదు. అటువంటి చెల్లింపులు పంపిణీ చేయబడిన వస్తువుల ధరను చెల్లించడానికి కొనుగోలుదారుకు చేసిన పంపిణీల ద్వారా సృష్టించబడిన బాధ్యతను నిర్వర్తించాయి మరియు కొనుగోలుదారుకు అనుకూలంగా అమ్మకందారులపై ఎటువంటి బాధ్యతను సృష్టించలేదు.గౌరవ న్యాయమూర్తులు ఈ చెల్లింపుల ఫలితంపై విరుద్ధమైన అభిప్రాయాన్ని తీసుకున్నట్లు కనిపించడం లేదు.

అయితే గౌరవ న్యాయమూర్తులు చెప్పిన విధంగా , పంపిణీ ప్రారంభించడానికన్నా ముందు కొనుగోలుదారు రూ.13,000 ముందస్తుగా చెల్లించారు , విక్రేతను కొనుగోలుదారుని యొక్క రుణగ్రహీతగా చేసాడు ,మరియు కొనుగోలుదారుకు అనుకూలంగా అమ్మకందారుని పై ఒక బాధ్యతను సృష్టించాడు. పరస్పర డిమాండ్లు ఉన్నాయని మరియు లావాదేవీలు ప్రతి పక్షంపై స్వతంత్ర బాధ్యతలను సృష్టించాయని అభిప్రాయానికి దారితీసిన కారణం ఇదే. ఈ అభిప్రాయం నిరాధారమైనది. మొత్తం రూ. 13,000 పంపిణీ చేయవలసిన వస్తువుల ధరను ముందస్తుగా చెల్లించడం కొరకు చెల్లించబడింది. ఇది ఒప్పందం ప్రకారం ఉత్పన్నమయ్యే బాధ్యతలను నిర్వర్తించడం కోసం చెల్లించబడింది . ఇది వస్తువులను కొనుగోలు చేసి వాటి కోసం చెల్లించే ఒప్పందం యొక్క నిబంధనల ప్రకారం చెల్లించబడింది. ఇది కొనుగోలుదారుకు అనుకూలంగా అమ్మకందారులపై ఎటువంటి బాధ్యతను సృష్టించదు ; స్వతంత్ర లావాదేవీకి సంబంధించినది కాదు మరియు ఇది అందుకోసం ఉద్దేశించబడలేదు,

మిగిలిన ఒప్పందం నుండి వేరు చేయబడింది. విక్రేతలు వస్తువులను పంపిణీ చేసే బాధ్యతను కలిగి ఉన్నారు , అయితే ఆ బాధ్యత ఒప్పందం నుండి ఉద్భవించింది మరియు కేవలం అడ్వాన్స్ చెల్లింపుల నుండి కాదు. విక్రేతలు వస్తువులను బట్వాడా చేయడంలో విఫలమైతే , వారు ధర కారణంగా అడ్వాన్స్ చేసిన డబ్బులను తిరిగి చెల్లించవలసి ఉంటుంది మరియు నష్టాలకు కూడా బాధ్యత వహించాల్సి ఉంటుంది , అయితే అలాంటి బాధ్యత ఒప్పందం నుండి ఉద్భవించింది మరియు అడ్వాన్స్ చెల్లింపుల వాస్తవం నుండి కాదు. అటువంటి వైఫల్యంనుండి , కొనుగోలుదారు ముందుగానే చెల్లించిన డబ్బులను తిరిగి పొందలేకపోయాడు. ఏది ఏమైనప్పటికీ , వస్తువులను పంపిణీ చేయడంలో విక్రేతల నుండి ఏదైనా వైపల్యం అనే ప్రశ్న తలెత్తలేదు. ఈ సందర్భంలో డిమాండ్ల పరస్పర సంబంధము లేదు. జమ్మూ కాశ్మీర్ పరిమితి చట్టంలోని ఆర్టికల్ 115 దావాకు వర్తించదు.

ఒప్పందంలో నిర్దేశించిన సమయాల్లో సరుకులు పంపిణీ చేయకపోవడం , నెలాఖరులోగా చెల్లించాల్సిన ధరలను చెల్లించనందున, ఈ ఒప్పందం నిబంధనలకు కట్టుబడి ఉండకూడదని పార్టీలు స్పష్టంగా సూచించాయని న్యాయమూర్తులు అభిప్రాయపడినట్లు తెలుస్తోంది. మేము ఈ అభిప్రాయంతో ఏకీభవించలేకపోతున్నాము. అటువంటి ప్రవర్తన మాత్రమే పార్టీలు వస్తువుల పంపిణీ మరియు ధర చెల్లింపు కోసం ఒప్పందం ప్రకారం నిర్ణయించిన సమయాన్ని పొడిగించాయని సూచించింది, లేకపోతే ఒప్పందం ప్రభావితం కాదు.

అడ్వాన్స్ మొత్తాన్ని ఎలా సర్దుబాటు చేయాలో ఒప్పందంలో పేర్కొనలేదని కూడా గౌరవ న్యాయమూర్తులు గమనించారు. అయితే, అడ్వాన్స్ చెల్లించాల్సిన ధరకు సంబంధించి అడ్వాన్స్‌ని అందించినప్పుడు, గౌరవ న్యాయమూర్తులు స్వయంగా భావించినట్లుగా , అడ్వాన్స్ బకాయి అయినప్పుడు ధరకు వ్యతిరేకంగా సర్దుబాటు చేయాలని అవసరమైన సూచనను అనుసరించినట్లు స్పష్టంగా కనిపిస్తోంది. కాబట్టి అడ్వాన్స్‌ని సర్దుబాటు చేసుకునేందుకు ఒప్పందంలో నిబంధన ఉంది.

ఆర్టికల్ 115 యొక్క అనువర్తనానికి సంబంధించిన ఏదైనా ప్రశ్నను కొంత ఆసక్తిగా ఉందని గమనించడం కూడా సరిపోతుందని మేము భావిస్తున్నాము ,అనుమతించారు. ఆ వ్యాసం యొక్క వర్తింపు ప్రత్యేక వాస్తవాలపై ఆధారపడి ఉంటుంది. అలాంటి వాస్తవాలు ఫిర్యాదులో కనిపించవు. ఖాతా పరస్పరం అని అక్కడ ఎటువంటి సూచన లేదు. ఈ విషయంపై హైకోర్టు న్యాయస్థానంలోని న్యాయమూర్తుల దృష్టిని ఆకర్షించినట్లయితే , వారు ఆర్టికల్ 115 సంబంధించి

లేవనేత్తిన ఎలాంటి ప్రశ్నలను అనుమతించరని మేము ఖచ్చితంగా భావిస్తున్నాము, మరియు పార్టీలు దాని ద్వారా గణనీయమైన ఖర్చులను ఆదా చేస్తాయి.

అందువల్ల అప్పీలును తప్పనిసరిగా అనుమతించాలనే నిర్ణయానికి వచ్చాము. హైకోర్టు అప్పీలేట్ బెంచ్‌లోని న్యాయమూర్తుల తీర్పు మరియు ఆర్డర్‌లు రద్దు చేయబడింది ,మరియు హైకోర్టులోని గౌరవ సింగిల్ జడ్జి యొక్క తీర్పు పునరుద్ధరించబడుతుంది. అప్పీలుదారు ఈ కోర్టులో ఖర్చులకు మరియు హైకోర్టులో అప్పీల్ విచారణకు అర్హులు.

అప్పీల్ అనుమతించబడింది.